

**Відгук офіційного опонента
доктора мистецтвознавства
Одрехівського Романа Васильовича
на дисертацію**

**Варивончик Анастасії Віталіївни
«Художні промисли України: генеза, історична еволюція,
сучасний стан та тенденції»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства
за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Українське народне мистецтво має прадавню історію. Воно багате та різноманітне. Адже з нього століттями черпали як українські майстри, так і мистці інших народів. Тому не дивно, що орнаментально-композиційні системи традиційного українського народного мистецтва стали одним із головних джерел інспірації німецького баугаузу. А елементи української вишивки у часи розвинутого соціалізму нерідко, як і в колишньому СРСР, так і за кордоном, представляли як російське мистецтво. Подібний перелік запозичень здобутків українських художніх промислів чужинцями можемо безконечно продовжувати.

Ми живемо в епоху активного зростання інтересів суспільства до культурологічних проблем, зацікавлення до витоків національної культури, зміни свідомості та психології нашого суспільства. У людей в цілому зростає зацікавлення національною культурою після десятиліть бездуховної уніфікації та інтернаціоналізації. Адже проблема розвитку національного, його столітніх прадавніх витоків, була на маргінесах досліджень. Зараз ці питання осмислюються по новому представниками різних мистецтвознавчих та культурологічних шкіл.

Тому тема дослідження художніх промислів України на сьогоднішній день є актуальна та потрібна. А ще важливо цю тему піднімати не фрагментами,

а єдиним комплексним дослідженням. Власне до таких довгоочікуваних узагальнюючих досліджень і належить праця Варивончик Анастасії Віталіївни «Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції», подана до захисту на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства.

Дана праця лічить як на майстрів, які працюють у галузі художніх промислів України, так і студентів художніх закладів освіти, так і на шанувальників українського мистецтва. Звідси її особливий стиль із наголосами на генезу, розвиток і сучасний стан у різних за матеріалам для використання та сировинною базою народних художніх промислах України. Авторка поєднує в собі як теоретичні знання, так і досвід практичної діяльності. Поєдналися у одній творчій біографії і навички майстрині та хист до науково-дослідної роботи.

У вступі авторка виразно окреслила мету дослідження, взявши за основу поетапність та багатоплановість. У огляді літератури та джерельній базі, що склали перший розділ, дисертантка детально аналізує широке коло авторів та робить акцент на багатоплановості власних архівних та теренових досліджень. Праця Варивончик Анастасії Віталіївни має вельми ґрунтовну джерельну основу, базуючись на першоджерелах – оригіналах творів, архівних даних та працях в першу чергу – наших українських дослідників. Така широка джерельна база і зумовила, на наш погляд, вагомість та багатовекторність даного дослідження.

Аналізуючи матеріал другого розділу, доходимо до висновку, що праця базується на оригінальних методологічних концепціях із постановкою питання мистецтва як виробництва. А саме мистецтво характеризується як специфічне духовне виробництво. Дисертантка детально вивчає походження та предметний зміст понять «промисел» та «промисловість».

Один із ключових розділів у праці п. А. Варивончик є, безперечно, третій розділ із аналізом діяльності художніх промислів України. Зазначимо, що авторкою опрацьовано практично більшість найпоширеніших та «основних» промислів українського народу. Аби так детально опрацювати особливості ткацтва, килимарства,

вишивки, різьблення, склярства, кераміки та інших наведених промислів, треба було дійсно протягом десятиліть їздити підприємствами, працювати в архівах, робити фотофіксації, співбесіди та інтерв'ю із провідними фахівцями кожної галузі тощо. Лише так міг нагромадитись такий багатий та оригінальний матеріал. Це свідчить про цілеспрямованість дослідниці у досягненні мети дисертаційної роботи – докладного, неквапливого і поступового вивчення ретроспективної генези українських промислів, їхній подальший розвиток. Варто зазначити, що розділ ретельно структурований, назви підрозділів створюють виразне враження про його зміст.

У четвертому розділі охоплено важливий період у розвитку художніх промислів – епоха «Укрхудожпром». Поданий матеріал підкріплений різними документами, отриманими у архівах підприємств та приватних осіб. Картина розвитку художньої промисловості в Україні зображена цільно та всеохоплюючи аж до 2004 року – часу, коли «Укрхудожпром» припинив своє існування.

Своєрідним та автономним є п'ятий розділ, який охоплює стан проблеми у наші дні. Стає очевидним і зрозумілим, що загальний стан сучасних художніх промислів бажає кращого. Авторка проводить аналіз причини його занепаду.

У Висновках дисертантка підводить аналітичні та узагальнені підсумки проведеної роботи. Окремої уваги заслуговують додатки: глосарій, світлини та рисунки чоловічих і жіночих сорочок, інших виробів народних промислів, перелік рисунків тощо. У додатках представлено ілюстрації унікальних виробів українських художніх промислів, багато із яких авторці вдалося врятувати від неминучого поступового знищення із причин неналежного зберігання у місцях попереднього знаходження. Гортаючи ілюстрації, ще більше розумієш, який неоцінений фактаж авторка опрацювала та ввела вперше у науковий обіг.

Як опоненту наукової праці Варивончик Анастасії Віталіївни, що заявлена ціннісним об'єктом на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства, стверджую про важливість для нашої доби актуальності обраної проблеми та новизну

отриманих результатів. Це розуміємо як здобутки нелегкої багатолітньої праці пошукувачки, яка залучила до наукового використання величезний масив відкритих та вперше опублікованих вийняткових цінних для української культури артефактів.

У дисертації доведено, що в українській науковій думці недостатньо уваги приділено дослідженню організаційно-технічній діяльності українських художніх промислів. Авторка зібрала «розпорошені» у різних джерелах артефакти і об'єднано подала їх у дослідженні, та виразно довела тезу, що мистецтво – це особливе духовне виробництво, переконливо показала українське походження слів «промисел», «промисловість», широко та вичерпно представила історичний шлях українських художніх промислів.

Незважаючи на позитивне враження від представленої до аналізу роботи, високо оцінюючи науковий доробок п. Варивончик Анастасії Віталіївни, дозволимо собі зробити деякі зауваження та застереження:

1. Авторка представила широкий спектр джерел за даною темою. Однак, у списку використаних джерел представленого дисертаційного дослідження п. Варивончик Анастасії Віталіївни відсутні посилання на такі відомі праці, як:

1. Українське народне декоративне мистецтво. Різьба та розпис / [ред.: В. Заболотний, Є Катоніна, В. Касіян та ін.]. – Київ : Державне видавництво літератури з будівництва і архітектури УРСР, 1962. – 148 с., іл.
2. Фіголь М. П. Мистецтво стародавнього Галича / М. Фіголь. – Київ : Мистецтво, 1997. – 224 с., іл.
3. Фіголь М. П. Мистецтво Галича XII – XIV ст. (Історія. Типологія. Художні особливості): автореф. дис. .. д-ра мистецтвознав. : 17.00.05 / Фіголь М. П. – Львів, 1998. – 35с.
4. Будзан А. Ф. Різьба по дереву в Західних областях України / А. Ф. Будзан. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1960. – 107 с., 104 іл.

Публікації цих та деяких інших авторів не були представлені у дисертаційному дослідженні.

2. У підрозділі 3.4 «Різьбярство» при аналізі осередків різьблення на території Західної України, варто було би ввести тезу про те, що у ХХ столітті на території цього регіону діяли три найпоширеніші школи різьблення: гуцульська (представлена у дослідженні), яворівська та лемківська (не достатньо представлені у дослідженні). Це би сприяло більш чіткішій структурі підрозділу.

3. Варто було з'ясувати офіційні назви закладів, як «Львівський художній інститут» (с. 107). Розуміємо, що це заклад під назвою «Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва». Можливо, є десь інформація про створення такої інстанції як «Львівський художній інститут» у кінці 30-х років, під час перебування Львова у складі міжвоєнної польської держави, але із контексту розуміємо, що мова йде про радянський післявоєнний час. Тобто, варто було би уточнити у окремих місцях офіційні назви установ відповідного періоду. А також ретельніше переглянути діяльність художніх промислів у Західній Україні періоду першої третини ХХ століття, бо про це суттєво бракує інформації як у наукових розвідках іноземних і українських авторів, так і у даній роботі.

Втім, висловлені зауваження та міркування не применшують важливість та значення пропонованої до захисту праці як ґрунтового наукового доробку. На завершення варто сказати, що дисертаційне дослідження не дає підстав для якихось серйозних зауважень. Текст дисертації написаний на високому науковому рівні, щільно насичений фактологічною інформацією. Відчувається володіння матеріалом, адже велику кількість його авторка вперше віднайшла та опрацювала.

Дисертантка виконала значну пошукову та акумуляційну роботу. Вибудовано достатньо струнку конструкцію. Доступність авторської думки для широкого кола читачів сприяє наявності чітких термінологічних пояснень не

тільки у окремо поданому в додатках «Глосарію», але і у основній частині текстового викладу. У роботі присутня наукова ерудиція, наполегливість у пошуку. Автореферат і поданий у ньому перелік авторських публікацій відображають основні положення дисертації.

Авторка праці «Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції» Варивончик Анастасія Віталіївна заслуговує на присвоєння їй пошукуваного ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 26. 00. 01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент

доктор мистецтвознавства,

професор кафедри дизайну

Національного лісотехнічного університету України

Одрехівський Р. В.

ЗАВІРЯЮ
Заст. Начальник відділу кафедри дизайну
Національного лісотехнічного університету України
09.11.2020

Копія отримано 16.11.2020
Генеральний секретар Інституту А.М. Підвисська